

Recenze: Církev svěcením žen nic neztratí, ukazuje kniha *Ženy u oltáře*

- [14.3.2024](#)
- [Zdeněk A. Eminger](#)

Na otázce svěcení žen v rané církvi se badatelé dodnes neshodnou, jeden ze směrů však předpokládá, že až do pátého století přístup k oltáři měly. Ivan Foletti ve své knize *Ženy u oltáře* předkládá důkazy o aktivním zapojení žen do liturgie a služby v antické církvi pomocí interpretace některých výtvarných děl či doložených zákazů ženského svěcení a bere tuto skutečnost jako výzvu církvi současné. Ta totiž svěcením žen nic neztratí, neutrpí, nezeslábne. Spíš naopak.

Kniha historika Ivana Folettiho *Ženy u oltáře* s podtitulem *Matka Boží a gender v raném křesťanství* je zajímavým příspěvkem do debaty římskokatolické církve o postavení ženy v církvi. Autor se na problematiku ženského údělu v církvi dívá pohledem historika, ač se pochopitelně nemůže vzdát také některých teologických exkurzů a interpretací.

Jeho práce je důležitá právě kvůli kriticko-historickému pohledu na fakta, která dokládají, že ženy byly od počátku církve nejen formálně delegovány k nějaké formě služby, ale pro tuto službu (jáhenskou, jako pečovatelky o nemocné, jako ženy, které nějakým způsobem sloužily u oltáře či přímo pro kněžství) také s největší pravděpodobností *svátostně svěcené*. Právě otázku svěcení žen k jáhenské, nebo dokonce kněžské službě v římskokatolické církvi zkoumají, a to i na popud papeže Františka, historici a teologové, kteří to – už podle nečetných výsledků – činí rozvážně, pomalu a opatrně. Tempem, které je církvi vlastní.

Kniha, která vyšla na české poměry v nečekaně zajímavé grafické úpravě, je rozdělena do tří kapitol: 1. Jáhenka (diaconissa), kněžka (presbytera) a zasvěcená vdova, 2. Svěcené ženy a kult Matky Boží a 3. Marie, nebeská jáhenka-kněžka a vzor svěcených žen. Text je doprovázen kontinuální obrazovou přílohou, jež čtenáři pomáhá s porozuměním. Nástěnné malby, mozaiky či fresky, na kterých jsou zobrazeny ženy, o nichž se autor (a další autoři) domnívá, že vykonávaly některou ze služeb, k níž bylo nutné požehnání, vzkládání rukou a svěcení, nám přibližují poměrně pestrý svět církve v prvních stoletích. V něm ženy pravděpodobně nebyly jen pasivními účastnicemi liturgického provozu (jak to známe dnes), které seděly odděleně od mužů, měly mlčet a mít zahalenou hlavu.

Ženy vyobrazené s kněžskou štolou

Není, jak vidno z autorova badatelského zájmu, jednoduché najít, ověřit a interpretovat texty, dochované fresky či svědectví dané doby či doby mnohem pozdější o tom, zda můžeme tehdejší službu žen v církvi na Východě i Západě bezpečně ztotožnit se svátostným ustanovením tak, jako ho dnes známe u jáhnů, kněží a biskupů. Vyobrazení žen, zahalených závoji či přímo s „kněžskou“ štolou kolem ramen, jsou v každém případě jedním z důkazů, že se ženy – někdy navzdory mužům, někdy díky jejich porozumění a přičinění – chtěly a mohly podílet na duchovní službě v některé z jejích forem.

Autor k debatě o svěcení žen do první poloviny prvního tisíciletí poznamenává:

„V názorech, zda v pozdně antické církvi (a nejen tehdy) existovaly vysvěcené ženy, se dodnes badatelé neshodnou. Na jedné straně zde máme starší badatelskou tradici, jejíž klíčová díla vznikla v sedmdesátých a osmdesátých letech dvacátého století. Ta na základě systematického studia pramenů tvrdí, že v kanonické církvi ženy nikdy svěceny nebyly. Druhý badatelský směr naopak zastává názor, že až do pátého století měly ženy s různými tituly přístup k oltáři.“ Dodává také, že i část dnešní, ryze mužsky orientované římskokatolické církve, má v otázce svěcení žen dost podobné názory, jako měly některé církevní autority před tisíci a více lety.

„Existence protichůdných názorů z velké části souvisí s debatou o pozici ženy v církevní hierarchii, která probíhá v rámci dnešního křesťanství. Je těžké si diskusi o svěcených ženách v katolické církvi představit bez liberálního proudu padesátých a šedesátých let, který vyvrcholil druhým vatikánským koncilem v šedesátých letech dvacátého století. V době, kdy se katolická církev snažila o hluboké vnitřní reformy, byla otázka ženského svěcení takřikajíc ‚na stole‘.“

Ivan Foletti nemohl pro potřebu své knihy, která nemíří výhradně do vědeckého prostředí, použít celou šíři primárních a sekundárních pramenů a textů, které se z historiografického a teologického hlediska věnují *všem* historickým podobám svěcení žen. Stav historického bádání prezentuje ve třech oddílech, v nichž se vedle žen běžnému čtenáři neznámých objevuje i archetyp služebného jáhenství-kněžství Matky Boží, jejíž role v Božím plánu spásy byla vždycky zastíněna sborem apoštolů a pozdějších biskupů, mužských teologických osobností a papežů.

Vyslyšet volání ke službě

Ženy, které to neměly v katolické církvi nikdy příliš snadné, se však hlásily nikoliv ani tak o svá práva, ale o možnost přijít k Božímu povolání ke kněžské službě, které beze všech pochyb cítily a nepochybovaly o něm. Ženy, jež v církvi sloužily v prvních stoletích, narážely na podobné problémy jako například abatyše a představené ženských řeholních řádů středověku, z nichž některé prokazatelně nosily mitru a hůl a byly pro svoji službu (asi tak jako králové) pomazány a posvěceny vzkládáním rukou.

O obřadech a rituálech, které tato svěcení doprovázely, nevíme mnoho. Kritickou prací historiků se však postupně dostáváme k dalším a dalším střípkům a detailům, které nasvědčují, že přinejmenším ve východním křesťanství se svěcení žen podrželo v praxi natolik dlouho, že se dostalo do historických záznamů. Pozoruhodné totiž nejsou jen pozitivní výsledky bádání, ale také nálezy různých zákazů svěcení žen, které vydávaly mužské duchovní autority té které diecéze nebo města.

Odvalit kámen diskriminace

Ivan Foletti přesvědčivě dokazuje, že historické bádání nemůže jen předložit souhrn výsledků a pustit se jiným směrem. Historické podněty tu totiž jsou pro církve tohoto času, pro církve přítomnosti, pro církve, která musí zkoumat znamení doby a hledat vůli svého Pána, jak se ve službě všech členů Božího lidu dostat k druhým blíž a podílet se aktivně na růstu Božího království. Možné svěcení žen na jáhenky a kněze stále leží na církvi jako těžký poklop, který by měl někdo už konečně – jako kamen od Kristova hrobu – odvalit a nahlédnout dovnitř!

Marginalizace žen v občanském i církevním prostoru, kterou autor připomíná v úvodu své knihy, totiž není důstojná nejen žen, ale také mužů, ať už je jejich role v církvi jakákoliv. Nevím, jak Ivan Foletti, ale já jsem poznal v církvi řadu výjimečných žen, které se o jáhenské nebo kněžské svěcení nedraly, ale byly mu pokorně otevřené. Byly připravené. Byly vybavené vším, co je pro tuto službu potřebné. Neuzavíraly se do svých iluzí, jak pěkné by to bylo. Jde o ženy, jež už dnes mají mezi lidmi či svými řeholními spolusestrami značnou duchovní autoritu.

Folettiho kniha, kterou byste rozhodně neměli minout, je obhajobou svátostného svěcení žen. Církve, čtu z jeho historické pouti, svěcením žen nic neztratí, neutrpí, nezeslábne. Spíš naopak. Velké osobnosti antiky a počátků církve z řad žen ukazují, že žena může být právě tak jako muž dobrou, či špatnou královnou, císařovnou, vojevůdkyní, zasvěcenou osobou nebo jáhenkou či knězem. Mnohé úkoly a role, k nimž nebyly „obyčejné“ ženy dřívějších dob povolávány z těch samých důvodů, pro které dnes nejsou svěceny na kněze, jsou v dnešní době v sekulární i křesťanské orientované společnosti běžné.

Nevěřím, že by se jádro Kristova vykupitelského příběhu a plán jeho Otce vyčerpávaly v tom, že někdo něco nesmí jen proto, že je žena nebo muž. Doplnujeme se. Máme si pomáhat. Máme nést břemena jedni druhých. Ženy nejsou ontologicky vyloučené z patření na Boha. Neměly by být proto vyloučeny ani ze služby, pro kterou cítí niterné Boží povolání.

[Zdeněk A. Eminger](#)

Je křesťanský teolog, vycházející z katolicky orientovaného prostředí, inspirovaný českým evangelickým porozuměním a světem umění. Ve svých odborných i esejistických pojednáních, člancích a promluvách se soustředí na obecně lidské otázky křesťanské etiky, kultury a umění v kontextu současného dění. Vystudoval teologii na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy a doktorát získal na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Ve svém snažení a v některých svých pracích (např. *Teologie a kultura*, *Trinitas*; *Domov [Paměť, přítomnost a zaslíbení]*, *Dauphin*) se pokouší o přetlumočení křesťanského světa víry a tradice do jazyka a myšlení člověka dnešních dnů. Kromě putování městy a krajinou a mimo své odborné zájmy je milovníkem umění a vyznavačem silniční cyklistiky a běhu na dlouhé tratě.